

izvirno znanstveno delo

UDK 069.5:598.2(497.4 Snežnik)
prejeto: 17. 4. 2000

Janez Gregori

muzejski svetovalec, Prirodoslovni muzej Slovenije
SI-1000 Ljubljana, Prešernova 20

Zbirka ptičev in sesalcev na gradu Snežnik

IZVLEČEK

Grad Snežnik hrani zbirko ptičev in sesalcev, ki je nastajala predvsem ob koncu 19. in ob začetku 20. stoletja. Avtor podaja popis trenutnega stanja, po prostorih, kjer so shranjeni posamezni eksponati.

SUMMARY

THE COLLECTION OF BIRDS AND MAMMALS AT THE SNEŽNIK CASTLE

The Snežnik castle keeps a collection of birds and mammals, which originates from the end of the 19th and the beginning of the 20th centuries. The author gives a description of the present condition of the collection by rooms where individual exhibits are being kept.

Ključne besede: ptiči, sesalci, zbirka, Snežnik, Slovenija

Snežniško veleposestvo je imelo v lasti velike površine zemlje, pretežno zaraščene z gozdovi. Kot na drugih podobnih gospodstvih, sta bili tudi tu glavni dejavnosti gozdarstvo in lov. Živali, sesalce in ptiče, so streljali za hrano, ali pa zgolj za zabavo. Dele živali (rogovja jelenov in srnjakov) ali preparirane v celoti, so kot lovske trofeje nameščali v raznih prostorih gradu in sčasoma je nastala lepa zbirka. Ta je pričevalec odnosa zemljiških lastnikov do narave in obnem dokument o živastvu v določenem prostoru in času, je pričevalec o vrstni sestavi živalstva, po trofejah pa lahko sklepamo tudi o telesnem stanju živali (npr. jeleni, srnjaki).

Mogoče bi se dalo iz starih zapiskov ugotoviti, kdaj so začeli na Snežniku z zbiranjem trofej in kaj vse je bilo nekoč tam razstavljeno. Zaradi skromno odmerjenega časa v tem zapisu posvečam pozornost samo trofejam in nagačenim živalim, ki so trenutno na gradu Snežnik. Nekaj podatkov o nastajanju te zbirke posreduje Schollmayer (1923).¹

Preparirane ptiče na gradu Snežnik sva popisala 16. 2. 2000 skupaj s sodelavcem Daretom Šerantom, popis sesalcev in nekatere preverbe glede determinacije ptičev pa sem opravil sam 18. 4. 2000.

Zaradi preglednosti podajam popis ptičev in sesalcev po prostorih, v katerih so trenutno. Pri popisu posameznih vrst skušam slediti njihovi sistematski uvrstitvi. Podatke navajam v naslednjem vrstnem redu: slovensko in strokovno ime z avtorjem, spol, teža živali ali kakšna druga značilnost, kraj najdbe ali uplenitve, čas najdbe ali uplenitve in uplenitelj ali najditelj (leg.).

Veža (Preddverje)

Sršenar *Pernis apivorus* (Linnaeus 1758): brez podatkov;

Divji petelin *Tetrao urogallus* Linnaeus 1758: samec, Stene - Strmi klanec, 6. 5. 1895, leg. princ Ulrich, 4,2 kg;

¹ Schollmayer-Lichtenberg, Heinrich von, 1923: Schneeberg und die Dynasten von Schönburg - Eine Geschichte der Herrschaft Schneeberg in Krain (rokopis).

Leta 1998 je delo prevedel Jože Strle, izšlo je v lični knjigi z naslovom Snežnik in schönburški vladarji - zgodovina gospodstva Snežnik na Kranjskem. Knjigo je izdalo in založilo Gozdno gospodarstvo v Postojni.

Fotografija z gradu Snežnik - fotomontaža. Fotokopijo originala je posredoval Jože Sterle. Fotografija je bila prodana na dražbi.

Zlatovranka *Coracias garrulus* Linnaeus 1758: Gomance (Hermsburg), 8. 5. 1895, leg. Franc Iro-wetz;

Siva žolna *Picus canus* Gmelin 1788: samec - brez podatkov;

Rjavi medved *Ursus arctos* Linnaeus 1758: prepariran v vzravnem položaju, 220 kg, Revir Mašun - Leskov grm, 16. 4. 1893, leg. princ Hermann von Schönburg Waldenburg. Ker so preparat tega medveda posodili za razstavo izven gradu Snežnik, je domneva, da naj bi ga ob vračanju zamenjali s preparatom manjšega medveda. Po stari fotografiji ni težko ugotoviti, da je v Snežniku razstavljeni preparat medveda istoveten z medvedom na tej fotografiji.

Divja mačka *Felis silvestris* Schreber 1777: brez podatkov. Preparat je novejšega datuma, podatki zanj (M. Berce, ustno) pa so naslednji: samec, 6,5 kg, Stari breg - Gojitveno lovišče Medved, Kočevje, september 1978, leg. Marko Berce.

Navadni jelen *Cervus elaphus* Linnaeus 1758: neparni deseterak, iztrebljen 100 kg, Obora (Tiergarten), 5. 8. 1901, leg. princ Ulrich. "Ta jelen je bil 1899. leta prvi naseljen v oboro za jelene v Leskovi dolini in je imel zakrnelo, izrazito kratko rogovje dvanajsteraka" (Schollmayer 1998: 69).

Navadni jelen *Cervus elaphus* Linnaeus 1758: močan dvanajsterak, Leskova dolina, 1911, odpadlo rogovje;

Navadni jelen *Cervus elaphus* Linnaeus 1758: močan deseterak, Leskova dolina pod Pogorelčkom, 17. 2. 1910, jelena je ubil medved;

Navadni jelen *Cervus elaphus* Linnaeus 1758: močan neparni dvanajsterak, Leskova dolina, 1908, odpadlo rogovje;

Navadni jelen *Cervus elaphus* Linnaeus 1758:

močan neparni šestnajsterak, parožka nadočnika zakrivljena navzdol, Leskova dolina, 1908, odpadlo rogovje;

Navadni jelen *Cervus elaphus* Linnaeus 1758: močan osmerak, Leskova dolina, 1909;

Navadni jelen *Cervus elaphus* Linnaeus 1758: močan osmerak, Leskova dolina (Obora-Tierpark), 18. 2. 1910, jelena ubil medved

Navadni jelen *Cervus elaphus* Linnaeus 1758: močan deseterak, Vratenski hribi, 4. 11. 1910, jelena ubil medved.

Prostor za osebe (pritličje)

Sršnar *Pernis apivorus* (Linnaeus 1758): brez podatkov.

Stopnišče v 1. nadstropje

Labod pevec *Cygnus olor* (Gmelin 1789): brez podatkov (listek labod pevec, preparat dobro ohranjen);

Divji petelin *Tetrao urogallus* Linnaeus 1758: samci, 6 preparatov glave z repom - vsi brez podatkov;

Pepelasti lunj *Circus cyaneus* (Linnaeus 1766): samec - brez podatkov. Na listku, pritrjenem na preparat, piše, da gre za močvirskega lunja *Circus pygargus*, vendar determinacija ni točna. Oblika in lega primarnih peres ter lega primarnih krovcev potrjujejo, da gre za pepelastega lunja.

Rdečenoga postovka *Falco vespertinus* Linnaeus 1766: samica, brez podatkov (listek na preparatu ima napis "sredozemski sokol *Falco eleonore*", kar je napačno).

Poljska vrana *Corvus frugillegus* Linnaeus 1758: brez podatkov.

Predsoba z biljardom

Regeljc *Anas querquedula* Linnaeus 1758: samec + samica, Obrh, marec 1897, leg. M. Fischer;

Volk *Canis lupus* Linnaeus 1758: trije tepihi iz kož (koža + glava) - vsi brez podatkov.

Knjižnica

Divji petelin *Tetrao urogallus* Linnaeus 1758: 2 ekspanata, samca (glava/rep) - brez podatkov;

Sršnar *Pernis apivorus* (Linnaeus 1758): brez podatkov;

Kačar *Circaetus gallicus* (Gmelin 1788): brez podatkov;

Mala droplja *Tetrax tetrax* Linnaeus 1758: brez podatkov (s svinčnikom dopisano Zvergtrappe);

Togotnik *Phylomachus pugnax* (Linnaeus 1758):

samec v zimskem perju (Herbstkleid), Nadleška polja (Nadlesker Feld), 12.04.1898, leg. F. Irowetz;

Rečni galeb *Larus ridibundus* Linnaeus 1766: brez podatkov;

Volk *Canis lupus* Linnaeus 1758: 3 kože kot tepihi, vsi brez podatkov;

Navadni jelen *Cervus elaphus* Linnaeus 1758: rogovje + lobanja, osmerak, H. S., revir Mašun;

Navadni jelen *Cervus elaphus* Linnaeus 1758: luster iz rogovja + lobanje, močan neparni šestnajsterak, vpisana samo letnica 1929;

Soba poleg knjižnice

Sršenar *Pernis apivorus* (Linnaeus 1758): brez podatkov;

Skobec *Accipiter nisus* (Linnaeus 1758): samec - brez podatkov;

Navadni dihur *Mustela putorius* Linnaeus 1758: (listek na preparatu razmočen in slabo čitljiv), Snežnik (Schneeberg), marec 1894(?);

Kuna *Mustela* sp.: listek na preparatu je raztrgan, preparat je močno zbledel, zato bi bil za točno determinacijo potreben natančnejši pregled;

Navadni jelen *Cervus elaphus* Linnaeus 1758: rogovje + lobanja, neparni osmerak, iztrebljen 135 kg, Gabrov vrh, (datum nečitljiv) ??1930, H. S.

Stopnišče v 2. nadstropju

Lisica *Vulpes vulpes* Linnaeus 1758: brez podatkov;

Navadni jazbec *Meles meles* Linnaeus 1758: brez podatkov;

Vidra *Lutra lutra* Linnaeus 1758: brez podatkov;

Navadni jelen *Cervus elaphus* Linnaeus 1758: močan osmerak, 1906, (brez drugih podatkov);

Srna *Capreolus capreolus* (Linnaeus 1758): na stopnišču je 27 trofej srnjakov, vsaka pritrjena na lični deščici. Trofeje so večinoma šilarji in vilarji. Na skoraj vseh so zapisani podatki o pridobitvi, večina je iz let okoli 1900.

Beneška predsoba 2. nadstropje

Planinski orel *Aquila chrysaetos* (Linnaeus 1758): 3 letni - brez podatkov;

Planinski orel *Aquila chrysaetos* (Linnaeus 1758): odrasel - brez podatkov;

Velika uharica *Bubo bubo* (Linnaeus 1758): brez podatkov;

Volk *Canis lupus* Linnaeus 1758: nagačen (besedilo na ploščici delno slabo čitljivo), 30 kg, ?... Snežnik (Schneeberg), 6. 2. 1886, leg. Andreas Sterle;

Divji prašič *Sus scrofa* Linnaeus 1758: 2 tepiha iz kože, brez podatkov;

Divji prašič *Sus scrofa* Linnaeus 1758: nagačen, podatki, zapisani na kovinski ploščici so zbrisani ali nečitljivi;

Divji prašič *Sus scrofa* Linnaeus 1758: nagačen, brez podatkov;

Srna *Capreolus capreolus* (Linnaeus 1758): v beneški predsobi je na stenah obešenih 84 trofej srnjakov, prevladujejo močna rogovja. Podatki so vpisani na deščicah ali na listkih, pritrjenih na zadnji strani deščic, pri nekaterih so listki strgani. Vpisani so uplenitelj, lokaliteta, datum in teža srnjaka; redke trofeje so brez podatkov. Večino srnjakov so uplenili lovci in gozdarji, ki so tedaj delali na posestvu. Čas pridobitve je zadnja polovica 19. in prva polovica 20. stoletja.

Predsoba v 3. nadstropju

Navadni jelen *Cervus elaphus* Linnaeus 1758: rogovje + lobanja, šesterak, brez podatkov;

Navadni jelen *Cervus elaphus* Linnaeus 1758: neparni dvanajsterak, H. S., Revir Leskova dolina, 3. 10. 1916 (6 pri letnici je slabo čitljiva in je lahko napačno prečitana);

Navadni jelen *Cervus elaphus* Linnaeus 1758: močan dvanajsterak, brez podatkov.

Depo v sobi poleg Anine spalnice

Srna *Capreolus capreolus* (Linnaeus 1758): v omari je 8 srednje velikih kartonskih škatel, polnih srnjačjih rogovij. Mnogi so pritrjeni na deščicah, ki imajo na zadnji strani zapisane podatke.

Depo v 3. nadstropju (dve omari)

Rdečegrli slapnik *Gavia stellata* (Pontoppidan 1763): brez podatkov;

Mali ponirek *Podiceps ruficollis* (Pallas 1764): 2 primerka, na Obrhu, ustreljena novembra 1897, leg. Fr. Irowetz;

Velika bobnarica *Botaurus stellaris* (Linnaeus 1758): samica, Cerkniško jezero, ustreljena novembra 1897, leg. Peter Hauptman;

Rjava čaplja *Ardea purpurea* Linnaeus 1766: brez podatkov;

Kvakač *Nycticorax nycticorax* (Linnaeus 1758): brez podatkov;

Kvakač *Nycticorax nycticorax* (Linnaeus 1758): brez podatkov;

Njivska gos *Anser fabalis* (Latham 1787): samica, juv., Iga vas, februar 1900, leg. Andrej Sterle-Klanšek;

Njivska gos *Anser fabalis* (Latham 1787): samica, pod Iga vasjo, (unter Igendorf), februar 1900, leg. Andrej Sterle-Klanšek;

Žvižgavka *Anas penelope* Linnaeus 1758: samec - brez podatkov;

Kreheljč *Anas crecca* Linnaeus 1758: samec, v Seničini (auf der Seničina), ustreljen 14. 11. 1897, leg. Fr. Irowetz;

Dolgorepa raca *Anas acuta* Linnaeus 1758: samec, pri Danah, marec 1898, leg. Peter Hauptmann;

Mlakarica *Anas platyrhynchos* Linnaeus 1758: samec, Seničina, ustreljen februarja 1900, leg. Fr. Irowetz;

Aythya sp.: samica - brez podatkov (zelo slab preparat);

Mala žagarica *Mergus albellus* Linnaeus 1758: samec, Obrh v Seničini (am Oberh in der Seničina), ustreljen 4. 1. 06, leg. F. Wollny;

Kanja *Buteo buteo* (Linnaeus 1758): samica, juv., Gomance (Revier HERNSBURG), avgust 1894, leg. Fr. Irowetz;

Divji petelin *Tetrao urogallus* Linnaeus 1758: brez podatkov;

Gozdni jereb *Bonasa bonasia* (Linnaeus 1758): brez podatkov;

Velika uharica *Bubo bubo* (Linnaeus 1758): brez podatkov;

Veliki detel *Dendrocopos major* (Linnaeus 1758): samec (odlomljena glava) - brez podatkov;

Navadni jelen *Cervus elaphus* Linnaeus 1758: v tem depoju je zloženih na kup 9 jelenjih rogovij, eno je na deščici, vseh ostalih pa se drži lobanja. Pri sedmih so podatki o kraju in času uplenitve, dva pa sta brez podatkov.

Zbirka ptičev na gradu Snežnik je nastajala konec 19. in v začetku 20. stoletja. Šteje 49 nagačenih ptičev, med njimi je 8 divjih petelinov, kjer sta kot trofeja preparirana samo glava in rep. Na stenah je razstavljenih 29 ptičev, 20 pa jih je v depoju. Večina preparatov je slabo ohranjena, nekateri so vidno poškodovani. Kar 34 ptičjih preparatov je brez potrebnih podatkov.

Zbirka sesalcev je prav tako nastajala konec 19. in v začetku 20. stoletja. Obsega v glavnem samo dele živali, ki predstavljajo lovske trofeje. Na stenah je razstavljenih 15 rogovij jelenov, 9 jih je v depoju, srnjakovih rogovij je razstavljenih 111, v depoju pa je osem večjih kartonskih škatel polnih srnjačjih rogovij. Pri večini rogovij so zapisani podatki o kraju in času uplenitve ter o uplenitelju. Dvoje mogočnih rogovij jelenov, uplenjenih leta 1850, ki jih omenja Schollmayer (1998: 69), nisem zasledil v nobenem od prostorov, kjer so trofeje.

Razstavljenih je še 10 nagačenih sesalcev, ki pripadajo 9 vrstam (medved, volk, lisica, navadni dihur, kuna, jazbec, vidra in divja mačka), 8 kož pa je prepariranih kot tepihi. Med nagačenimi sesalci je tudi velik rjavi medved, ki je bil ustreljen leta 1893.

ZUSAMMENFASSUNG

Die Vogel- und Säugetiersammlung auf Schloß Schneeberg

Im Jahr 2000 wurden die zur Zeit auf Schloß Schneeberg (Snežnik) befindlichen Jagdtrophäen bzw. ausgestopften Vögel und Säugetiere verzeichnet. Die Sammlung entstand Ende des 19. und Anfang des 20. Jahrhunderts. Den Großteil machen Jagdtrophäen aus. Um der größeren Übersichtlichkeit willen ist das Verzeichnis von Vögeln und Säugetieren nach den Räumen geordnet, in denen sie sich zur Zeit befinden.

Die Vogelsammlung zählt 49 ausgestopfte Vögel, darunter 8 Auerhähne, von denen lediglich Kopf und Schwanz als Trophäe präpariert sind. An den Wänden sind 29 Vögel ausgestellt, 20 befinden sich in den Depots. Der überwiegende Teil der präparierten Tiere sind schlecht erhalten, ganze 34 davon sind mit keinen Angaben versehen.

Die Säugetiersammlung umfaßt überwiegend nur jene Tiererteile, die eine Jagdtrophäe darstellen. An den Wänden sind 15 Hirschgeweihe aufgehängt, 9 befinden sich im Depot. Es sind auch 111 Rehbockgeweihe ausgestellt, im Depot befinden sich noch acht größere Kartonschachteln mit Rehbockgeweihen. Größere Geweihe enthalten auch Angaben über Ort und Zeit der Erlegung und über den Erleger. Ferner sind noch 10 ausgestopfte Säugetiere von 9 Tierarten zu sehen (Bär, Wolf, Fuchs, Iltis, Marder, Otter und Wildkatze), 8 Felle sind als Teppiche präpariert. Unter den ausgestopften Säugetieren befindet sich auch ein großer Braunbär, der 1893 erlegt wurde.